

mjr mgr Andrzej STEFAŃSKI

ZMIANY ORGANIZACYJNE WOJSK ŁĄCZNOŚCI W LATACH 1935-1939

WSTĘP

„...Łączność jest podstawą jednolitego i sprawnego kierownictwa wszystkich działań bojowych. Osiągnięcie takiego kierownictwa możliwe jest tylko przy współdziałaniu wszystkich dowództw, wszystkich poszczególnych jednostek oraz wszystkich rodzajów broni...”¹

W tym artykule zamierzam przedstawić czytelnikom proces zmian organizacyjnych w ramach pokojowej i wojennej struktury Wojsk Łączności jaki został przeprowadzony po objęciu stanowiska Dowódcy Wojsk Łączności w Ministerstwie Spraw Wojskowych przez płk. Heliodora Cepę. Okres ten obejmuje lata: 1935 – 1939, kiedy to została przeprowadzona gruntowna zmiana organizacji pokojowej i wojennej Wojsk Łączności. Zaniedbania i błędne doktryny wojskowe jakie dominowały w Polsce w tamtym okresie, spowodowały wypaczenie poglądu na temat zadań i charakteru wykorzystania łączności na współczesnym polu walki. Poszczególni dowódcy poczynając od najwyższych szczebli, kończąc na dowódcach kompanii, nie potrafili wykorzystać możliwości jakie dawała im nowoczesna technika, tj. radio i telefon. Ich zmysł dowodzenia pozostał w roku 1920 i opierał się na łącznikach pieszych i konnych oraz gołębiach pocztowych.

1. ORGANIZACJA POKOJOWA I WOJENNA WOJSK ŁĄCZNOŚCI

Z chwilą powołania na dowódcę Wojsk Łączności w 01.12.1934 roku płk. dypl. Heliodora Cepę rozpoczął się proces przygotowania Wojsk Łączności do wymogów nowoczesnej wojny, do której coraz szybciej zmierzała ówczesna Europa (Niemcy i ZSRR). Nowy Dowódca Wojsk Łączności rozpoczął mozolną pracę nad poprawieniem stanu Wojsk Łączności w różnych obszarach odpowiedzialności: organizacyjnym, technicznym oraz mobilizacyjnym. Podczas swojej pracy w Dowództwie natrafił na sprawozdanie gen. Sosnkowskiego z inspekcji

¹ „Tymczasowy Regulamin Służby Łączności”, Warszawa 1920 s.3.

w pułku radiotelegraficznym, przeprowadzonej w roku 1932.² Raport ten w sposób jednoznaczny stwierdza, że pułk nie spełnia żadnych postawionych kryteriów mobilizacyjnych, co stanowiło bardzo duże niebezpieczeństwo dla Sił Zbrojnych, gdyż pułk mobilizował wówczas oddziały radio dla wszystkich jednostek armii. Zgodnie z planem mobilizacyjnym „S” z roku 1926.

Wnioski z inspekcji przeprowadzonej przez gen. Sosnkowskiego nie zostały uwzględnione ani tym bardziej usunięte. Przez ten okres od 1932 do 1934 roku niedociągnięcia się pogłębiały i doprowadziły do sytuacji wręcz katastrofalnej w zakresie mobilizacyjnego rozwinięcia Wojsk Łączności. Tak więc przed płk. Cepą stało najważniejsze zadanie w dotychczasowej karierze wojskowej: przygotowanie w miarę możliwości, polskich wojsk łączności do nowoczesnej wojny, w której ruch i błyskawiczne zwroty wojskami będą gwarantować sukces militarny, a sprawna łączność pozwoli kierować tymi siłami na odległość bez opóźnień.

Od momentu utworzenia, Dowództwo Wojsk Łączności skierowało swój cały wysiłek na przygotowanie i przystosowanie istniejącej organizacji pokojowej i wojennej wojsk oraz oddziałów łączności do czekających te wojska zadań na współczesnym polu walki. Również nie zapomniano o potrzebie wyposażenia armii w nowoczesny sprzęt łączności, który zapewni przekazywanie informacji, dowodzenie i kierowanie wojskami. Nie tylko typowy sprzęt łączności, ale także zmiana taboru konnego na samochodowy. Jednak w kraju, w który było bardzo mało dróg oraz samochodów, było to przedsięwzięcie zgoła syzyfowe. Zwolennicy taboru konnego twierdzili, że łatwiej jest utrzymać konia a budowa dróg tylko pomoże nieprzyjacielowi szybciej zająć terytorium państwa. Prace te prowadzone były równoległe ale zabrakło czasu i funduszy lub dobrej woli wyższych czynników wojskowych aby uzyskać jak najlepszy efekt. Przez okres 4 lat opracowano nową organizację pokojową oraz wojenną Wojsk Łączności, których efekty sprawdziła wojna 1939r³.

1.1. ORGANIZACJA POKOJOWA WOJSK ŁĄCZNOŚCI

Organizację pokojową wojsk łączności należało przeorganizować od początku aby zaczęła spełniać swoją rolę w procesie szkolenia i mobilizacji Wojska Polskiego. Tak więc powołano:

Organy kierownicze oraz instytucje centralne

1. Na szczeblu Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych utworzono stanowiska oficerów Łączności przy Inspektoratach Armii.

² H. Cepa, *Uwagi na temat przygotowania łączności w czasie pokoju i jej działania w czasie wojny*, s.2.

³ Tamże, s.15.

2. Natomiast na szczeblu Ministerstwa Spraw Wojskowych powołano Dowództwo Wojsk Łączności. Do zakresu odpowiedzialności Dowództwa m.in: należały sprawy zaopatrzenia materiałowego obejmujące cały obszar Wojska Polskiego (bez Wojsk Lotniczych, które przeszły pod zaopatrzenie dopiero w 1938 roku)⁴.

Organami odpowiedzialnymi w Dowództwie Wojsk Łączności za sprawy logistyczne były:

- Kierownictwo Zaopatrzenia Łączności z podległymi składnicami łączności, (do spraw zaopatrzenia w sprzęt łączności);
- Biuro Badań Technicznych Wojsk Łączności (do spraw studiów nad nowymi typami sprzętu łączności);
- Wydział Wojskowy w Państwowym Instytucie Telekomunikacyjnym jako placówka badawcza pracująca w zakresie wykorzystania elektrotechniki na współczesnym polu walki;

3. Na szczeblu Sztabu Głównego powstało Szefostwo Łączności.

4. W Dowództwie Lotnictwa Ministerstwa Spraw Wojskowych zorganizowano Szefostwo Łączności, a w Dowództwie OPL Ministerstwa Spraw Wojskowych utworzono Wydział Służby Dozorowania.

5. Na szczeblu Dowództw Okręgów Korpusu przekształcono referaty łączności na Szefostwa Łączności. Dzięki tym przemianom szefostwom nadano szerokie uprawnienia w zakresie materiałowym i mobilizacyjnym łączności. Również wpłynęło to na szerszą współpracę na swoim terenie z Dyrekcjami Państwowego Przedsiębiorstwa Pocht i Telegrafów⁵.

Oddziały:

1. Przeorganizowano samodzielne baony telegraficzne, włączając do ich składu po jednej kompanii telegraficznej.
2. Związki taktyczne (Dywizje Piechoty) do roku 1936 otrzymały do swojego etatu kompanie łączności. Skład kompanii był następujący:
 - drużyna dowódcy;
 - 2 plutony telefoniczne;
 - 1 pluton radio;
 - 1 stacja telegraficzna;
 - 1 gołębnik polowy;

Ponadto w 23 DP oraz 28 DP dodano do składu kompanii łączności po 1 plutonie telefonicznym. Zgodnie z etatem kompanie powinny posiadać stacje telegraficzne „Juza”. Jednak projekt opracowany przez Dowództwo Wojsk Łączności M.S. Wojskowych przesłany do Departamentu Dowodzenia Ogólnego

⁴ Tamże, s. 16.

⁵ H. Cepa, *Wybrane zagadnienia łączności armii II Rzeczypospolitej*, [w] *Materiały Dokumenty Archiwa Studia*, Zeszyt 12, s.29.

M.S. Wojskowych w roku 1936 został zaakceptowany tuż przed wybuchem konfliktu z Rzeszą Niemiecką (lipiec 1939). Stacje telegraficzne „Juza” posiadały tylko następujące Dywizje Piechoty: 11,12,13,19,20,23 oraz Obszar Warowny Wilno.⁶ W 15 kompaniach łączności DP osłonowych utworzono gołębniki polowe.

Kompanie łączności DP stacjonowały w tych samych miejscowościach co ich macierzyste dowództwa. Wyjątek stanowiły kompanie łączności 9 DP m. Brześć nad Bugiem, 19 DP m. Mołodeczno, 21 DP m. Cieszyn, 28 DP m. Dęblin oraz 30DP m. Brześć nad Bugiem. Również i w tej kwestii wnioski Dowódcy Wojsk Łączności M.S. Wojskowych przesłane do Departamentu Dowodzenia Ogólnego M.S. Wojskowych w roku 1936 aby kompanie stacjonowały razem ze swoimi macierzystymi jednostkami, dla których będą organizować łączność, pozostały bez odpowiedzi. Powodem tego stanu rzeczy był prawdopodobnie brak funduszy.⁷

3. W Brygadach Kawalerii i Brygadach Pancerno-Motorowych (10 BKPanc - mot).

Do roku 1937 wszystkie brygady kawalerii otrzymały szwadrony łączności, w składzie: 1 pluton telefoniczny i 1 pluton radio. Nowotworzona Brygada Pancerno-Motorowa otrzymała szwadron łączności w roku 1938. Ciekawostką jest żądanie Sztabu Głównego aby szwadrony łączności zaliczyć do etatów kawaleryjskich, za wyjątkiem oficerów, którzy pozostali na etacie Wojsk Łączności. Tym sposobem wyszły one z pod odpowiedzialności Dowództwa Wojsk Łączności i zostały podporządkowane Departamentowi Kawalerii, który de facto nie posiadał w swoich strukturach organu zajmującego się problematyką łączności. Zarządzenie to pociągnęło za sobą szereg trudności, a nawet i szkód, zwłaszcza w sprawach wyszkolenia szwadronów oraz ich obsady podoficerskiej. Podobnie jak i w DP wprowadzono do etatu brygady kawalerii stanowisko Szefa Łączności⁸. Wszystkie szwadrony łączności stacjonowały w miejscach postoju swoich macierzystych dowództw brygad.

4. Samodzielne oddziały Wojsk Łączności.

W zamyśle Dowództwa Wojsk Łączności było przeorganizowanie dotychczasowej struktury organizacyjnej batalionów telegraficznych, kadr batalionów telegraficznych oraz pułku radio na oddziały typu mieszanego. W skład nowych jednostek wchodziłyby komponenty telegraficzne, telefoniczne oraz radio. Taki typ oddziału był najbardziej optymalny ze względów mobilizacyjnych oraz szkoleniowych.⁹

⁶ Z. Chamski, *Studium łączności w kampanii polskiej 1939 roku*, s.8.

⁷ Z. Konarski, *Uwagi i spostrzeżenia dotyczące przygotowań do działań wojennych z zakresu organizacji i mobilizacji wojsk łączności*, s.84.

⁸ Tamże, s. 85.

⁹ H. Cepa, *Wybrane zagadnienia łączności armii II Rzeczypospolitej*, [w] *Materiały Dokumenty Archiwa Studia, Zeszyt 12*, s.29.

Planowano utworzenie pułku łączności składającego się z 1 batalionu telegraficznego i 1 batalionu radio. Miejscem stacjonowania tego pułku miał być Jarosław. Składowe jednostki to 6 batalion telegraficzny w Jarosławiu oraz 2 batalion radio z Beniaminowa. Utworzenie tego pułku w Jarosławiu miało również na celu stworzenie silnego ośrodka mobilizacyjnego łączności na południu Polski oraz zdecentralizowanie mobilizacyjne jednostek radio dla dowództw operacyjnych opartych dotychczas na jednym pułku radiotelegraficznym w stolicy.

Wyodrębnienie ze struktur Centrum Wyszkożenia Łączności w Zegrzu 1 batalionu telegraficznego i przeniesienie go do innej miejscowości. Proponowano Lublin, Piotrków lub rejon Łodzi, dla zwiększenia ilości ośrodków mobilizacyjnych łączności w kraju¹⁰.

5. W związku z potrzebą wyposażenia Wojsk Łączności w nowoczesny sprzęt przeorganizowano Biuro Badań Technicznych Wojsk Łączności oraz Kierownictwo Zaopatrzenia Wojsk łączności zwiększając ich etat. Utworzono również Wydział Wojskowy w obrębie Państwowego Instytutu Telekomunikacyjnego. Istotą pracy tego Wydziału było prowadzenie doświadczeń w zakresie wykorzystania elektrotechniki na współczesnym polu walki. Z szeregu projektów, które były w opracowaniu można przytoczyć m.in:

- karabin maszynowy uruchamiany i sterowany za pomocą kabla i fal radiowych;
- mina, której eksplozję można było zainicjować za pomocą fal elektromagnetycznych. Uruchamianie mogło nastąpić za pomocą stacji radio lub z samolotów;
- kierowanie torpedą za pomocą fal radiowych, do obrony wybrzeża i portu w Gdyni;
- aparaty oślepiające, nowy typ aparatów podsłuchowych dla wykrywania samolotów z dużych odległości¹¹.

6. W ramach Junackich Hufców Pracy zorganizowano batalion pracy łączności, składający się z trzech kompanii. Zadaniem tego batalionu było przygotowanie i szkolenie młodzieży przedpoborowej w budowie linii telegraficznych i telefonicznych stałych.

PODSUMOWANIE

Olbrzymi wysiłek jaki włożono w reorganizację pokojowych struktur oddziałów wojsk łączności w dywizjach piechoty, brygadach kawalerii oraz Bry-

¹⁰ Z. Chamski, *Studium łączności w kampanii polskiej 1939 roku*, s.8.

¹¹ H. Cępa, *Uwagi na temat przygotowania łączności w czasie pokoju i jej działania w czasie wojny*, s.51.

gadzie Pancerno-Motorowej, w sposób właściwy dostosował je do zadań mobilizacyjnych jakie przed nimi zostały postawione.

Jednak organizacja i rozmieszczenie poza dywizyjnych oddziałów wojsk łączności wykazywały niedociągnięcia:

- Zbyt mała ilość jednostek przewidzianych do zmobilizowania (1pułk radiotelegraficzny, 4 bataliony i 4kadry batalionów telegraficznych). Ilości te były niewystarczające, a obsady etatowe tych oddziałów za bardzo obciążone w procesie mobilizacyjnym.
- Dyslokacja niektórych oddziałów w niewielkiej odległości od zachodnio - północnych rubieży naszych granic (7 baon telegraficzny – Poznań, kadra 8 baonu telegraficznego- Toruń) budziła słuszne zastrzeżenia dotyczące przeprowadzenia skutecznej mobilizacji w razie konfliktu z Niemcami.

Wszystkie te mankamenty były podnoszone na najwyższych szczeblach wojskowych przez Dowódcę Wojsk Łączności M.S.Wojskowych ale do wybuch wojny z III Rzeszą nikt nie chciał zająć się tymi problemami. Bagatelizowano je lub po prostu nie rozumiano w Sztapie Głównym oraz G.I.S.Z. Zabrakło czynnika nadrzędnego w odniesieniu do kierowniczych organów łączności, który koordynował by ich poczynania we wszystkich aspektach tj. mobilizacyjnym, organizacyjnym oraz wyposażenia w nowoczesny sprzęt łączności. Utworzenie etatu „Inspektora” lub Szefa Łączności w G.I.S.Z, któremu podlegały by organy kierownicze łączności na poszczególnych szczeblach organizacyjnych, w sposób zasadniczy poprawiło by kierowanie i koordynowanie wszystkich przedsięwzięć związanych ze sprawami łączności.¹²

1.2. ORGANIZACJA WOJENNA WOJSK ŁĄCZNOŚCI

Organizacja wojenna Wojsk Łączności przewidziana w planie mobilizacyjnym „S” z 1926 roku w ogóle nie odpowiadała potrzebom oraz zadaniom przed jakimi staje „nerw armii” w nowoczesnej wojnie. Trafnie o poziomie naszych Wojsk Łączności w tamtym okresie powiedział kpt. dypl. Chamski Zbigniew, mówiąc że jesteśmy jeszcze w okresie I wojny światowej. Źródła tego żenującego stanu rzeczy należy doszukiwać się w błędnych założeniach na temat łączności, które głosił Marszałek Piłsudski i jego najbliższe otoczenie¹³. Mianowicie podczas z jednej z odpraw padło stwierdzenie, że łączność do szczebla dywizji zapewni wojsku płk inż. Boerner poprzez Ministerstwo Poczty i Telegrafów. Twierdzenie to wywarło negatywny wpływ na dalsze prace związane z przystosowaniem Wojsk Łączności do potrzeb wynikających z postępu technicznego jaki dokonywał się na świecie.

¹² Tamże, str.52

¹³ I. Modelski, *Wojskowe przyczyny klęski wrześniowej (próba syntezy cz. II)*, [w]Zeszyty Historyczne Paryż 1990, s.

Dopiero objęcie stanowiska Szefa Łączności M.S.Wojskowych w grudniu 1934 roku przez płk. dypl. Heliadora Cepę zmieniło radykalnie podejście do zagadnienia mobilizacji, organizacji i wyposażenia Wojsk Łączności w Wojsku Polskim. Do największych trudności jakie spotkał płk dypl. Cepa na swojej drodze podczas prac nad nową organizacją wojenną Wojsk Łączności należały:

- Brak dokładnych danych z Oddziału I Sztabu Głównego dotyczących zasobów ludzkich i materiałowych co powodowało brak określenia w jakich ramach personalnych i materiałowych projektowana organizacja ma się zawrzeć;
- Nieokreślona dokładnie płaszczyzna odpowiedzialność między Wojskiem a Ministerstwem Poczty i Telegrafów na wypadek wojny (koncepcja płk inż. Boenera).

Autorzy prac nad nową organizacją wojenną Wojsk Łączności wobec takich trudności przyjęli następujące ramy organizacyjne w jakich mogą się poruszać aby chociaż w minimalnym zakresie przygotować się do wojny:

- za łączność na obszarze wojennym odpowiadają Wojska Łączności;
- za łączność na obszarze kraju odpowiada Ministerstwo Poczty i Telegrafów;
- organizacja wojsk łączności musi być zdolna do dalszej rozbudowy z chwilą otrzymania nowych środków finansowych, mobilizacyjnych i motoryzacyjnych.¹⁴

Po nakreśleniu takich ram, został opracowany projekt nowej organizacji wojennej wojsk łączności, który zawierał bardzo dokładnie wyliczone dane etatowe. Obciążenie przez oddział łączności projektowanej ilości pojazdów konnych i motorowych zostało dokładnie skalkulowane i przedstawione, aż do pojedynczego egzemplarza sprzętu planowanego.

Gdy projekt trafił do I Oddziału Sztabu Głównego na początku 1936 roku został gruntownie „odchudzony”. Cięcia etatowe w niektórych oddziałach sięgały 50%. W konsekwencji takich działań, które w szczególności dotknęły samochodów półciężarowych, niezbędnych do szybkiego manewru celem przetrzutu sprzętu łączności, drużyn kablowych. Mobilność niektórych oddziałów łączności została znacznie zmniejszona, co dało się odczuć w działaniach podczas września 1939 roku. Nie wyciągnięto żadnych wniosków z zagranicznych studiów nad nowoczesną wojną. Chociażby gen. Heinz Guderian, który w swoim opracowaniu „Achtung Panzer“ przedstawił możliwości broni pancernej w działaniach nowoczesnej wojny. Natomiast łączność przedstawił jako niezbędne narzędzie do osiągnięcia sukcesu w operacjach militarnych.

Odrzucono w Sztabie Głównym przygotowany przez Dowództwo Wojsk łączności etat baonu łączności dla dywizji piechoty. W zamian został opracowany w I Oddziale Sztabu Głównego nowy etat, ale bez plutonu telefonicznego,

¹⁴ Z. Chamski, *Studium łączności w kampanii polskiej 1939 roku*, s.23.

który był przewidziany do zapewnienia łączności dla dowództwa. Kolejnym brakiem rozeznania w sprawach łączności oraz jakie zadania przed nimi stoją przez Oficerów ze Sztabu Głównego jest odrzucenie etatu jednostek łączności dla Grup Operacyjnych.

Po wielu zmianach nowa organizacja wojenna została zatwierdzona na początku 1937 roku. Jednakże nie odpowiadała ona wnioskowi jakie zostały złożone przez Dowództwo Wojsk Łączności. Stanowiła raczej kompromis między postulatami „łącznościowców” z Dowództwa Wojsk Łączności, a stanowiskiem Sztabu Głównego. Szczególnie w dziedzinie motoryzacji wojsk łączności oraz ilości jednostek łączności użytych do zabezpieczenia procesu dowodzenia i łączności na szczeblu operacyjnym pozostawiało dużo do zrobienia w przyszłości¹⁵.

Nowa organizacja Wojsk Łączności na okres wojny przedstawiała się następująco:

Szczebel Naczelnego Dowództwa

1. Kompania łączności Wielkiej Kwatery Głównej przeznaczona do obsługi Stanowiska Dowodzenia Naczelnego Wodza.

Skład kompanii:

- 1 pluton telegraficzny;
- 1 pluton telegraficzny;
- 1 pluton radio (przed wybuchem wojny został usamodzielniony i dodano drugą radiostację "W").

2. Odwody łączności przeznaczone do:

- utrzymania łączności Naczelnego Wodza z podległymi Armiami i Samodzielnymi Grupami Operacyjnymi;
- wzmocnienie potencjału łączności poszczególnych Armii i Samodzielnym Grup Operacyjnych w zależności od sytuacji jaka wytworzy się na teatrze działań.

Skład odwodów:

- kompanie stacyjne łączności przeznaczone do obsługi central telegraficzno-telefonicznych;
- kompanie telefoniczne budowlane przeznaczonych do budowy linii stałych;
- kompanie telefoniczne kablowe przeznaczonych do budowy linii półstałych i kablowych dla dywizji.
 - kompanie radio w składzie:
 - pluton korespondencyjny;
 - pluton podsłuchowy;
 - Samodzielne plutony radio podsłuchowe.

p¹⁵ Tamże, s.24.

- samodzielne plutony radio korespondencyjne.
- drużyny gołębi pocztowych w składzie:
 - 2 gołębniki polowe po 60 sztuk gołębi.
- parki łączności¹⁶.

Wszystkie wyszczególnione jednostki miały w czasie konfliktu pozostawać w dyspozycji Naczelnego Dowódcy Łączności i zostać użyte do wzmocnienia poszczególnych armii w zależności od ich potrzeb i zadań. Jako podstawę do obliczeń przyjęto następujące kryterium:

- Każda dywizja pierwszorzutowa, która w swojej strukturze posiadała kompanię telefoniczną i radiową, powinna przypadać także jedna kompania telefoniczno-kablowa oraz pluton telefoniczno-budowlany.¹⁷

3. W każdej armii przyjęto następujący skład jednostek łączności:

- kompania stacyjna łączności;
- kompania telefoniczno-budowlana;
- 2 kompanie telefoniczno-kablowe;
- kompania radio;
- drużyna gołębi pocztowych;
- park łączności.

W opracowaniach Dowództwa Wojsk Łączności M.S.Wojskowych przewidywano zwiększenie składu jednostek łączności armii o 2 plutony. Całkowitą motoryzację kompanii stacyjnych łączności oraz częściową motoryzację kompanii telefoniczno-kablowych.

4. W każdej Dywizji Piechoty przyjęto następujący skład jednostek łączności:

- pluton łączności Kwatery Głównej do zabezpieczenia łączności dla Dowództwa;
- kompania telefoniczna z zadaniem budowy sieci telefonicznej w składzie:
 - 4 plutony.
- pluton radio z 4 radiostacjami.
- drużyna parkowa łączności z zadaniem naprawy, ewakuacji i zaopatrzenia w materiały łączności.

Celem zwiększenia jakości, mobilności jednostek łączności Dowództwo Wojsk Łączności przedstawiło wnioski :

- Zorganizowanie w każdej dywizji pluton podsłuchu radiowego (radio wywiad bliski) oraz pluton podsłuch telefonicznego;
- Całkowitą motoryzację plutonu łączności Kwatery Głównej;
- Zwiększenie etatu kompanii telefonicznej o jeden pluton z przeznaczeniem dla artylerii dywizyjnej;

¹⁶ Tamże, s.26.

¹⁷H. Cepa, *Uwagi na temat przygotowania łączności w czasie pokoju i jej działania w czasie wojny*, s. 20.

- Zmotoryzować kompanię telefoniczno-budowlaną w odwodach Naczelnego Wodza;
 - Zwiększyć etat plutonów radio wywiadowczych do 3 ROK i 3 ROW na pluton.¹⁸
5. W Brygadach Kawalerii i Brygadach Pancerno-Motorowych przyjęto następujący skład jednostek łączności;
- Szwadron Łączności w składzie:
 - pluton łączności;
 - pluton telefoniczny;
 - pluton radio;
 - drużyna parkowa łączności.

Brygada Pancerno-motorowa posiadała całkowicie zmotoryzowany szwadron łączności.

6. Organy kierownicze łączności

Dowództwo Wojsk Łączności zostało postawione przed faktem, że na obszarze wojennym musi zapewnić łączność dla wojska, a na obszarze kraju Ministerstwo Poczty i Telegrafów. Mając to na uwadze opracowano projekty etatów dla:

- Naczelnego Dowództwa Łączności;
- Dowództwa Łączności Armii;

Etaty w tych strukturach przewidziane były dla oficerów wojsk łączności, przy czym Naczelnemu Dowódcy Łączności miał bezpośrednio podlegać pod Szefa Sztabu Naczelnego Wodza. Natomiast Dowódcy Łączności w Armii, analogicznie pod Szefów Sztabów Armii. Współpraca z Ministerstwem Poczty i Telegrafów miała być realizowana poprzez przydzielonych do:

- Naczelnego Dowódcy Łączności - Delegat Ministerstwa Poczty i Telegrafów;
- Dowódców Łączności Armii – Delegatów Dyrekcji Okręgowych Poczty i Telegrafów.

Propozycje te przez długi okres czasu były nie zatwierdzone. Dopiero na krótko przed wybuchem konfliktu z Niemcami zostały zatwierdzone. Oczywiście Sztab Główny ponownie wykazał inicjatywę i dokonał poprawek. Najważniejszą z nich było ustanowienie Delegata Ministerstwa Poczty i Telegrafów jako II Zastępcy Naczelnego Dowódcy Łączności.

Dowództwo Wojsk Łączności M.S. Wojskowych podczas mobilizacji miało zmienić nazwę na Szefostwo Łączności M.S. Wojskowych, zostając

¹⁸Z. Konarski, *Uwagi i spostrzeżenia ,dotyczące przygotowań do działań wojennych z zakresu organizacji i mobilizacji wojsk łączności*, s.90.

w pokojowej strukturze etatowej. W rzeczywistości w czasie wojny nazwa pokojowa została utrzymana i używana w różnych dokumentach.¹⁹

5. Krajowe formacje łączności

Samodzielny pułk radio oraz bataliony telegraficzne miały po zakończeniu mobilizacji I rzutu przeorganizować na ośrodki zapasowe. Miejsca dyslokacji tych ośrodków zostały wybrane przez Sztab Główny i przedstawiały się następująco:

- Ośrodek zapasowy radio – Warszawa;
- Ośrodek zapasowy 1baonu telegraficznego – Zegrze;
- Ośrodek zapasowy 5baonu telegraficznego – Kraków;
- Ośrodek zapasowy 6baonu telegraficznego – Jarosław;
- Ośrodek zapasowy 7baonu telegraficznego – Lublin.

Umiejscowienie ośrodków zapasowych w Zegrzu oraz Krakowie budziła uzasadnioną obawę o wykonanie właściwej mobilizacji i dalszego działania w warunkach wojennych. Odległość tych ośrodków od granic państwa była niewielka i groziło to szybkim zajęciem tych miejsc przez oddziały nieprzyjaciela.

Centrum Wyszkożenia Łączności w czasie mobilizacji uległo rozformowaniu i z jego składu tworzono następujące jednostki łączności:

- Szkołę Podchorążych Piechoty i Łączności;
- Pluton telegraficzny przeznaczony do szkolenia podoficerów i szeregowych „juzistów”.

Pododdziały te miały wejść w skład 1baonu telegraficznego.

Nowa organizacja wojenna Wojsk Łączności jaka została zatwierdzona w roku 1937 stanowiła „krok milowy” ku lepszemu dowodzeniu wojskami w porównaniu do organizacji sprzed 1937 roku. Oczywiście posiadała i ona wady ale wynikały one z braku funduszy na ten cel. Głównym mankamentem była niewystarczająca motoryzacja, a właściwie jej brak. Odbiło się to później w działaniach wojennych gdy brakowało środków transportowych dla wojsk łączności. Nad tą organizacją pracowali płk Józef Wróblewski, ppłk Zenon Konarski oraz kpt. dypl. Zygmunt Chamski.

ZAKOŃCZENIE

W tym krótkim artykule starałem się przybliżyć czytelnikom proces zmian jaki dzięki ciężkiej pracy zespołu oficerów z Dowództwa Wojsk Łączności M.S.Wojskowych przeszły Wojska Łączności Sił Zbrojnych II Rzeczypospolitej. W roku 1934 sprawy łączności Armii Polskiej znajdowały się w stanie głębokiego rozkładu i marazmu. Od chwili wyznaczenia przez Marszałka Piłsudskiego płk.dypl. Cepę na Dowódcę Wojsk Łączności (1.12.1934) sprawy zwią-

¹⁹ H. Cepa; *Wybrane zagadnienia łączności armii II Rzeczypospolitej*, [w] *Materiały Dokumenty Archiwa Studia*, Zeszyt 12, s. 29.

zane z łącznością zaczęły nabierać właściwego biegu. Ruszyły sprawy związane z przygotowaniem nowych struktur, które trzeba było dostosować do nowej rzeczywistości i jakości jaka zapanowała we wiodących europejskich armiach. Ogrom pracy jaki wykonano był olbrzymi, ale nasz kraj borykał się z kryzysem oraz brakiem wyobraźni czynników decydujących o finansowaniu i unowocześnianiu Armii.

Jednakże w chwili wybuchu wojny wojska łączności nie były jeszcze całkowicie gotowe do działania. Brakowało uzupełnienia w sprzęt radiowy szczególnie na szczeblu armii, Naczelnego Wodza oraz w Lotnictwie. Motoryzacja nie była wystarczająca aby zapewnić mobilność wojskom łączności. Pokutowało twierdzenie wypowiedziane przez inż. Boenera, że poczta potrafi zapewnić łączność aż do szczebla dywizji włącznie. Dlatego też zaprzestano szkolenia oficerów wojsk łączności, uruchomiono kursy pocztowe dla starszych oficerów wojsk łączności aby powoli zastępować łącznościowców w mundurze na urzędników pocztowych. Takie to pomysły rodziły się w głowach niektórych ludzi odpowiedzialnych za losy kraju. Stwarzając niebezpieczeństwo całkowitego paraliżu łączności armii w razie konfliktu zbrojnego.²⁰

Pomimo pewnych usterek nowe organizacje: pokojowa i wojenna zupełnie dobrze zdały egzamin wojenny. W czasie kampanii wrześniowej łączność jako „nerw armii” zawiodła. Natomiast nikt nie wnosił zastrzeżeń co do organizacji Wojsk Łączności.

Żołnierze łącznościowcy gdy nadeszła chwila wojny, stanęli do walki i dali dowody swojego wielkiego profesjonalizmu i umiłowania Ojczyzny. Z olbrzymim poświęceniem wykonywali swoje obowiązki mimo braku części zamiennych, środków transportu i właściwych rozkazów wyższych dowódców, którzy stracili zdolności kierowania i dowodzenia.

Na koniec tego skromnego opracowania nasuwa mi się jedna sentencja „*Żołnierz ma jedno niezbywalne prawo - być dobrze dowodzonym*”.

Podczas opracowywania tego artykułu sięgałem do źródeł z archiwum Światowego Związku Polskich Żołnierzy Łączności w Zegrzu oraz poprzez Internet z Archiwum The Polish Institute and Sikorski Museum.

Literatura:

1. Heliodor Cepa; „Wybrane zagadnienia łączności armii II Rzeczypospolitej”, Materiały Dokumenty Archiwa Studia, Zeszyt 12, The Polish Institute and Sikorski Museum w Londynie.
2. Zenon Konarski „Uwagi i spostrzeżenia ,dotyczące przygotowań do działań wojennych z zakresu organizacji i mobilizacji wojsk łączności”. <http://www.pism.co.uk>.

²⁰H. Cepa, *Wybrane zagadnienia łączności armii II Rzeczypospolitej*, [w] Materiały Dokumenty Archiwa Studia , Zeszyt 12, s.24.

3. Heliodor Cępa; „Uwagi na temat przygotowania łączności w czasie pokoju i jej działania w czasie wojny” <http://www.pism.co.uk>.
4. Zygmunt Chamski; „Studium łączności w kampanii polskiej 1939 roku”, <http://www.pism.co.uk>.
5. Izydor Modelski; „Wojskowe przyczyny klęski wrześniowej (próba syntezy)”, Zeszyty Historyczne (Paryż) 1990.
6. Zbigniew Wiśniewski; Szkolnictwo, nauka i technika wojsk łączności w latach 1921-1939, Pruszków 2000.
7. Rolf – Dieter Müller; „Wspólny Wróg Hitlerowskie Niemcy i Polska Przeciw Związkowi Radzieckiemu”, Warszawa 2013,
8. Piotr Zychowicz; „Pakt Ribbentrop-Beck, Warszawa 2012.
9. Norman Davies; „Boże Igrzysko historia Polski” Kraków 2002.